

OPAS UTELIAILLE TUTKIJOILLE – TOKALUOKKALAISTEN TAIDERETKI 2020

Tekijät:

Amanda Manner, Nykytaiteen museo Kiasma
Aura Nurmi, runoilija
Annika Kukkonen, Helsingin kaupunginorkesteri
Elisa Seppänen, musiikkikasvattaja
Teppo Manninen, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Panu Keskinen, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Kannen kuva: **Sanna Mander**

Sisältö:

Esipuhe
Tokaluokkalaisten taideretki 2020
Pohditaan yhdessä!
Syventäviä tehtäviä
Taiteilijoiden terveiset
Yhteystiedot ja lisätietolinkit

Esipuhe

Helsingin juhlatuokkat järjestää yhteistyössä Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan, Nykytaiteen museo Kiasman, Helsingin kaupunginorkesterin ja Musiikkitalon kanssa syksyllä 2020 jo perinteeksi muodostuneen Tokaluokkalaisten taideretken, johon kutsutaan kaikki Helsingin kaupungin koulujen tokaluokkalaiset opettajineen.

Taideretken tavoitteena on avata uusia ovia taiteeseen ja kulttuuriin ja tarjota yhdenvertainen mahdollisuus taide-elämykseen kaikille helsinkiläisille tokaluokkalaisille ja heidän opettajilleen. Taidepaja ja konsertti sekä luokissa opettajan johdolla tapahtuva virittäytyminen ja koonti muodostavat pedagogisen kokonaisuuden.

Tokaluokkalaisten taideretken taidepaja järjestetään etätoteutuksena. Konsertti pyritään järjestämään Musiikkitalossa. Mahdollisista muutoksista tiedotetaan osoitteessa helsinkifestival.fi/taideretki ja suoraan kouluille.

Tämä materiaali toimii oppaanne Tokaluokkalaisten taiderekellä. Oppaasta löytyvät tehtävät toimivat itsenäisinä reitteinä kohti kokonaisvaltaisempaa taiteen kokemista ja kannustavat yhteisöllisesti tutkimaan käsityksiä taiteen ulottuvuuksista osallistujien omassa elämässä. Tehtäviä ovat suunnitelleet taiteen ja kasvatuksen ammattilaiset. Toivotamme teidät lämpimästi tervetulleeksi mukaan elämykselliselle taiderekelle!

Tokaluokkalaisten taideretken rakenne

Virittäytyminen

- Tutustuminen Opas uteliaille tutkijoille -materiaaliin ja sen soveltaminen omalle luokalle.

Taidepaja

- Kiasman opas vierailee luokassa etäyhteyden avulla.
- Vapaaehtoinen omaehtoinen museovierailu Kiasmassa (maksuton).
Tutustu etukäteen: <https://kiasma.fi/nayttelyt/lasten-kiasma/>

Konsertti

- Helsingin kaupunginorkesterin Kuiskaajan aaria -konsertti.

Koonti

- Konserttikokemuksen purku luokassa opettajan johdolla.
- Työpajoissa kerätystä materiaalista rakennetun yhteistaideteoksen julkaisu, toteuttaa runoilija Aura Nurmi. Teos toimii päätöksenä koko retkelle, ja julkaistaan videotervehdyksenä joulukuussa 2020.

Tokaluokkalaisten taideretken tavoitteet

Taideretki on monitaiteinen kokemus, jossa yhdistyvät sekä äänen, että sanojen ja merkitysten tutkiminen. Kiasman taidepajan tavoitteena on löytää erilaisia sanoja tunteille ja omille kokemuksille, ihmetellä niistä syntyviä mielleyhtymiä ja rakentaa kaikkien osallistujien voimin installaatio, sanamatto, joka toimii runoilija Auran Nurmen materiaalina, kun hän työstää yhteistaideteosta.

Kiasman taidepaja ja Helsingin kaupunginorkesterin konsertti linkittyvät toisiinsa työpajoissa olevan tutkijahahmon kautta, jonka työtovereina oppilaat ja opettaja toimivat. Tutkimme taidetta yhdessä sekä työpajassa, että konsertissa.

Kiasman taidepaja

Kiasman Paja tai luokahuone muuttuu hetkessä tutkimuslaboratorioksi. Tässä laboratoriossa tutkitaan ääntä, taidetta, ilmiöitä ja hassutellaan. Tutkimuslaboratorion toimintaan johdattaa tutkijahahmo, hänen kollegansa tapaatte myös Kuiskaajan aaria -konsertissa marraskuussa.

Taidepajassa luodaan yhteinen teksti-installatio, joka koostetaan oppilaiden ja opettajan kanssa paperiarkeille. Osallistajat kirjoittavat yksittäisiä sanoja, jotka yhdistetään pajan päätteeksi visuaalisesti näyttäväksi sanamatoksi. Työskentely tapahtuu pienryhmissä.

Teksti-installatio kertoo maailmasta, jossa tokaluokkalaiset elävät, kielestä, jota he käyttävät ja aiheista, joita he pitävät merkittävänä. Sanojen sijaan voi piirtää tai luoda symboleita tai yksittäisiä kirjaimia. Tuotos voi olla monikielinen.

Huomioitavaa

Kiasman taidepaja

- Kiasman opas soittaa koululle hyvissä ajoin ennakoon ja varmistaa aikataulun sekä käytännön asiat.
- Työskentely tapahtuu Teams-alustalla, joka ei vaadi erillistä kirjautumista. Opas lähettää kutsulinkin opettajalle etukäteen ja opettaja avaa etäyhteyden näkyviin luokan valkokankaalle. Taidepajaa ei tallenneta. Osallistua voi tietokoneella tai mobiililaitteella.
- Tarvittaessa opas ja opettaja voivat testata luokan tekniset valmiudet etukäteen. Etenkin äänen toimiminen on tärkeää.
- Taidepajaa varten tulee varata A4 kokoisia papereita sekä paksuja kyniä oppilaiden käyttöön.
- Opas ja opettaja ohjaavat taidepajan yhdessä.
- Taidepajan kesto on noin 45 minuuttia.
- Taidepajassa työskennellään 4-5 oppilaan pienryhmissä. Opettaja tekee ryhmäjoon etukäteen.
- Taidepajassa työskennellään tarvittaessa monikielisesti ja sanojen lisäksi voi käyttää myös erilaisia kuvia ja symboleja.
- Yksi luokan sanoista/symboleista/kirjaimista toimitetaan pajan jälkeen sisäisellä postilla Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan pedagogiselle suunnittelijalle Sara Törmäselle. Opas antaa tarkemmat ohjeet.

Helsingin kaupunginorkesterin konsertti: Kuiskaajan aaria

Janne Nisonen, kapellimestari

Tero Pajunen, kuiskaaja

Aili Järvelä, korvamatologi

Kansanmusiikkiensemble Labretto

Esko Grundström

Senni Valtonen

Elisa Seppänen

Helsingin kaupunginorkesteri

Oopperan kuiskaajalle on pitkän työuran aikana kertynyt valtavasti korvamatoja. Ne luikertelevat ristiin rastiin ja soivat päällekkäin. Jotakin on tehtävä! Konserttisalin uumenista löytyy orkesterin ohella myös kuulun korvamatologin soiva laboratorio. Kuiskaajan korvamadot laitetaan järjestykseen elämyksellisessä konsertissa.

Konsertin kesto on noin 45 minuuttia.

Tarkemmat ohjeet konserttavierailuun liittyen

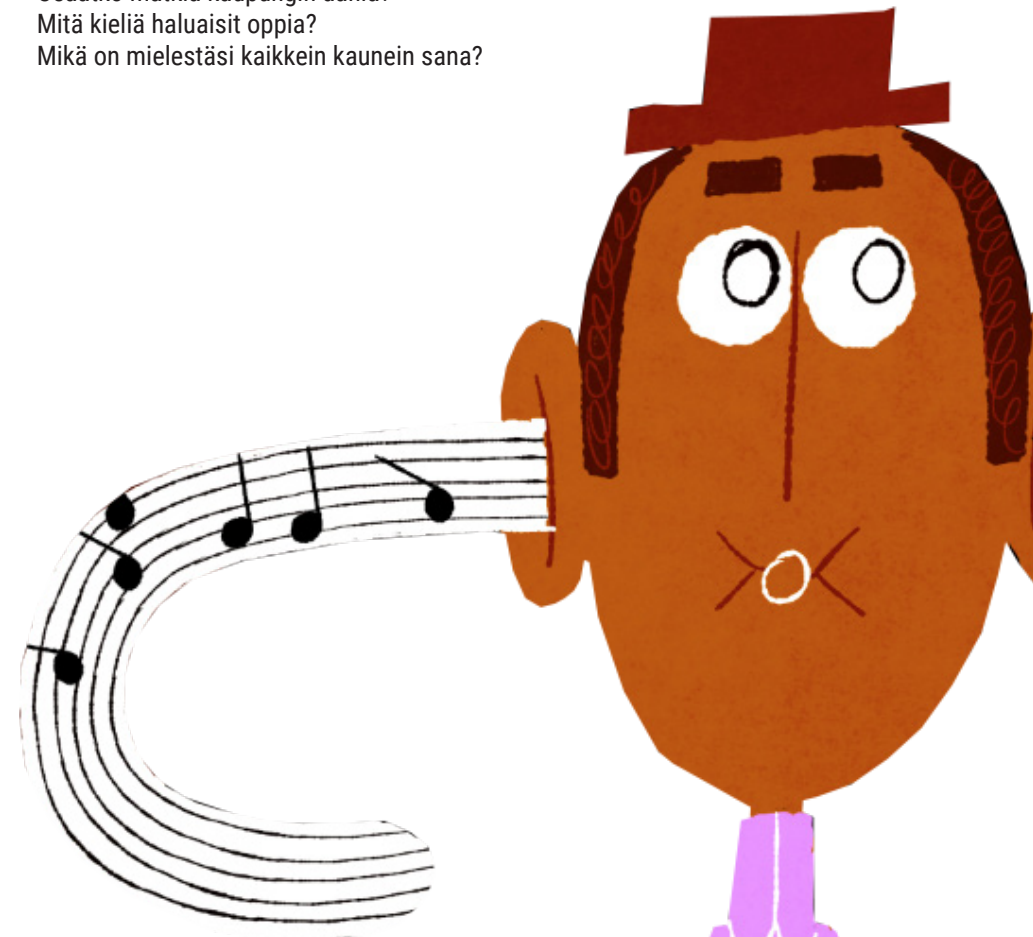
lähetetään teille infokirjeessä lokakuun puolen välin jälkeen.

Pohditaan yhdessä!

Tutkimiselle ja taiteelle on yhteistä se, että ne molemmat alkavat kysymyksistä ja havainnoista. Keskustelkaa luokassa hyödyntäen oheisia kysymyksiä. Keksikää myös itse lisää kysymyksiä! Aina ei edes tarvitse löytää vastausta vaan kysyminen on itsessään arvokasta.

- Mikä on lempiäänesi?
- Osaatko kuvitella, että eri äänet olisivat eri värisiä? Miltä kuulostaisi musta, punainen tai valkoinen?
- Voiko taidetta tekemällä tutkia maailmaa? Miten?
- Onko taide tärkeää?
- Voiko eläinten ääniä kuvata sanoilla? Keksitkö tästä esimerkkiä?
- Jos saisit kuunnella loppuelämäsi vain yhtä laulua, minkä laulun valitsisit?
- Mitkä jokapäiväiset äänet ovat ärsyttäviä? Entä kauniita?
- Kenen puheääntä kuuntelet mieluiten? Miksi juuri se ääni on miellyttävä?
- Osaatko matkia kaupungin ääniä?
- Mitä kieliä haluaisit oppia?
- Mikä on mielestäsi kaikkein kaunein sana?

Syventäviä tehtäviä

Tokaluokkalaisten taideretki on monialainen oppimiskokonaisuus, josta saa eniten irti, mikäli taidepajaa ja konserttia edeltää syventävä työskentely luokan kanssa. Kokonaisuuteen voi kuitenkin osallistua myös ilman ennakkovalmisteluja. Oheiset työskentelyideat ovat sovellettavissa ja jatkokehitettävissä luokan omiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Rakentakaa Tokaluokkalaisten taideretkestänne rohkeasti oman näköinen tutkimusprosessi! Tehtävien tavoitteena on kannustaa luovuuteen, kokeiluun ja taiteelliseen ajatteluun.

Kirjoitetaan hiljaisuutta

Monet äänet ovat sellaisia, ettei niihin kiinnitä juuri mitään huomiota. Tässä harjoitteessa tutkitaan huomaamattomia ääniä. Jokainen osallistuja tarvitsee kynän, paperin ja mukavan paikan. Opettaja määrittää ajan, joka ollaan hiljaa ja kuunnellaan. Kuuntelemisen lomassa tai sen jälkeen kukin kirjaa jokaisen äänen, minkä kuuli paperille. Kuulivatko kaikki samat asiat?

Kuviteltu kieli

Keksikää itse kieli! Jakaantukaa pieniin ryhmiin ja arpokaa jokaiselle ryhmälle yksi kirjain. Ryhmien tehtävänä on hassutella sanoilla ja alkaa puhua kuviteltua kieltä, jossa arvottu kirjain on vahvassa asemassa. Kielileikkiä voi vaikeuttaa ottamalla mukaan myös haastavia kirjaimia, mutta kokeilu kannattaa aloittaa helpoista ja tutuista kirjaimista. Voitte myös äänittää kielikokeiluita!

Örinäorkesteri

Nykytaiteessa ääntä voi lähestyä hyvin monella tavalla. Tutkikaa rumien ja outojen äänien tuottamista! Öriskää, karjukaa ja ujeltakaa! Nauhoittakaa rujot äänet puhelimella ja kuunnelkaa yhdessä syntyneitä äänimaisemaa.

Karanneet eläimet

Taidetutkimuslaitoksen eläintarhasta on karannut kolme eläintä. Eläimet ovat kotoisin toiselta planeetalta ja niiden kiinniottamiseksi tarvitaan tietty kutsuääni. Jokainen eläin tottelee erilaista kutsuääntä. Keksikää kolme erilaista kutsuääntä, joilla saatte eläimet houkuteltua takaisin.

Musiikkimonsteri

Monsterit ovat jotakin vähän hurjaa. Piirtäkää omat monsterit! Tehkää niistä mahdollisimman pelottavat ja suuret. Ripustakaa monsterit seinälle ja päättäkää, millaista ääntä kukin monsteri voisi pitää. Näistä äänistä voi säveltää vaikka monsterilaulun. Nimetkää myös monsterinne ja keksikää satuja, joissa monsterit seikkailevat.

Soiva laboratorio

Eri tiloissa ääni käyttäytyy eri tavalla. Tutkikaa koulurakennusta äänen näkökulmasta. Millaisia ovat kouluarjen äänet? Kokeilkaa, miten talon voisi saada soimaan! Millaisia ääniä tilasta pystyy synnyttämään? Löytyykö esimerkiksi repusta tai pulpetista jokin esine, joka voisi olla soitin? Tehkää luokastanne soiva laboratorio! Jokainen oppilas etsii yhden kohdan luokasta, josta syntyy itselle mieluista ääntä. Tämän jälkeen opettaja tai oppilas toimii apellimestarina ja antaa soittovuoron eri "instrumenteille".

Äänivaihdokit

Tutkikaa äänen ja kuvan suhdetta! Kuvatkaa pieniä videoita, joihin luotte uuden ääniraidan. Kokeilkaa, mitä tapahtuu, kun ihminen karjuukin leijonan lailla tai sirkuttaa kuten pikkulintu. Entä mitä tapahtuu, kun leluille antaa puheäänneen? Ääniraidan muokkaaminen erikseen onnistuu useimmissa videoeditointiohjelmissa. Testatkaa samaa videopätkää erilaisilla ääniversioilla. Miten merkitykset muuttuvat äänten muuttuessa? Kokeilkaa myös erilaisia musiikkikappaleita videon taustalla.

Outoja sanoja

Kirjoittakaa umpimähkäisiä kirjaimia paperilapuille, ja yhdistelkää ryhmissä niistä sanajonoja. Sanat voivat olla täysin mielikuvituksellisia, omia sanoja saa keksiä. Koostakaa ryhmissä kirjaimista omia sanoja. Mikä ryhmä keksii eniten sanayhdistelmiä? Entäpä mitä uudet sanat merkitsevät?

Taiteilijoiden terveiset

“Hei, olen runoilija Aura Nurmi. Uskon hullutteluun ja hulvattomuuteen, ja rakastan runoutta siksikin, että se haastaa kielioppia ja ajatteluamme siitä, kuinka sanojen tulisi keskenään toimia. Kannustan luomaan omia sanoja esimerkiksi äänteistä ja luomaan uusia sanoja sekä sanayhdistelmiä. Pyrin huomioimaan kaikkien ryhmien teksti-instal-laatiot ja luon teoksen, jossa konkreettisesti näkyvät tämän päivän tokaluokkalaisten ajatukset ja ihmettelyn aiheet.”

-**Aura Nurmi**, runoilija

“Tervetuloa tutkimaan ääntä. Konsertissa tulette saamaan myös oman äänenne kuuluviin. Hienoa saada jakaa taiteen asiantuntemusta kanssanne!
Tavataan Musiikkitalossa marraskuussa!”

-**Elisa Seppänen**, musiikkikasvattaja

Yhteystiedot ja lisätietolinkit

Taidepaja-aikatauluun liittyvät muutospyynnöt 21.8. asti ja taidepajaperuutukset, mikäli peruuttavan taidepajan toteutukseen on aikaa yli 3 vrk:

Sara Törmänen

pedagoginen suunnittelija

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

sara.tormanen@hel.fi, p. 09 310 86210

Viime hetken taidepajaperuutukset

(peruuttavan pajan toteutukseen on aikaa alle 3 vrk):

Pyry Ronkainen

Kansallisgallerian opas- ja järjestelmävastaava

p. 040 173 5558

<http://helsinkifestival.fi/taideretki/>

<https://kiasma.fi/tule-meille/koulu-ta-paivakodit/tokaluokkalaisten-taideretki/>

<https://helsinginkaupunginorkesteri.fi/fi/opettajille>